

Фізіолог

Слово і сказання про звірів і птахів¹

Фізіолог про лева. Три властивості має лев. Коли левиця народить, то приносить мертве і сліпе дитя, сидить вона і береже його до третього дня. Через три дні приходить лев, дуне йому в ніздрі і дитя оживе. Те ж саме і з вірними народами. До хрещення вони мертві, а після хрещення очищаються святим духом.

Друга властивість лева. Коли спить, очі його відкриті. Так і Господь наш говорить іудеям: “Я сплю, а очі мої божественні і серце не сплять.”

А третя властивість лева, — коли левиця біжить, то сліди свої замітає своїм хвостом і мисливець не може відшукати її слідів.

Так і ти, людино. Коли твориш милостиню, то нехай ліва рука не знає, що робить права. Нехай не завадить диявол справам помислу твого.

Про антилопу. В антилопи два роги. Живе вона біля річки-океану на краю землі. Коли ж захоче пити, то вип’є з річки й упивається, упирається в землю і рие її рогами своїми. І є там дерево, що називається таніс, яке дуже нагадує виноградну лозу широкими гілками і густими лозинами, — і, продираючись крізь лозини, антилопа заплутується у них, тоді мисливець її ловить і долає.

Так і людина. Замість рог Бог дав їй обидва Завіти, Старий і Новий. Роги — це спротив силі; як говорить пророк Давид: “З тобою заколемо рогами ворогів наших”. Річка океанська — це багатство. Таніс же — житейські насолоди. Заплутується у них людина, яка не турбується про віру, і знаходить її диявол і долає її.

¹ Перекладено за виданням: Физиолог. Слово и сказание о зверях и птицах // Памятники литературы Древней Руси. XIII век. — Москва, 1981, с. 474—485.

Про слона. Слон живе у горах. Слониха знаходить траву, що називається мандрагорою², і поглинає її. Так само і слон; і сходиться з нею. А коли слониха народжує, то входить у ріку до вимені і народжує у воді. Спить же слон, стоячи біля дерева. А якщо впаде, то волає, і приходить великий слон, але не може підняти його, і після того приходять інші дванадцять. Але й вони підняти не можуть. І тоді заволають усі дванадцять слонів. І приходить маленький слон, і підставляє хобот свій, і піднімає його.

Таким чином, перший слон — це Єва, другий Адам. Трава — дерево непослуху. І якщо спробував, то здійснив злочин. А якщо, жаль мені, то згрішив (?) А що таке озеро? — Різдва рай. А що таке схилені дерева? — Опора райська. І хто з сокирою, той диявол. А що сокира? — Це мова змії. І коли упав, то був вигнаний. А хто великий слон? — Мойсей. А хто дванадцять слонів, які не могли підняти його, і хто підняв його?³ — Христос, який вивів того Адама з пекла.⁴

Про оленя. Олень живе п’ятдесят років. А потім іде у долини і гірські ліси, і почує запах змії, і де знайде її, що тричі змінила шкіру, обнюхує її й відкидає її. І після цього йде і п’є воду. Якщо ж не п’є, то помирає. Якщо ж вип’є, то живе інші п’ятдесят років. Про це говорить пророк: як прагне олень до джерел водних.

Так і ти, людино, маєш у собі три оновлення: хрещення, покаяння і нетління. А коли згрішиш, то йди до церкви, і до живого книжного джерела, і до пророчого сказання, і випий живої води, тобто святого причастя.

Про орла. Орел живе сто років. І росте кінчик дзьобу його. І осліпнуть очі його, так що він не бачить і не може полювати. Тоді він злітає у висоту, кидається на скелю, і відломиться кінчик дзьобу його; і купується у золотому озері. А потім сідає на осонні. Коли ж зігріється, з нього сходить луска, і він знову стає пташеням.

² Мандрагора — багаторічна трава, що росте у Середземномор’ї.

³ Очевидно, маються на увазі дванадцять апостолів.

⁴ Посилання на біблійний сюжет про гріхопадіння Адама і Єви в рай і на апокрифічне сказання про виведення Христом Адама та Єви з пекла.